
Centrum pro otázky životního prostředí ztělesňuje už dvacet let vizi „lepšího světa“

Centrum pro otázky životního prostředí ztělesňuje už dvacet let vizi „lepšího světa“

3. 10. 2012; autor: RNDr. Jana Dlouhá, Ph.D., foto: Jiří Dlouhý; rubrika: i-Forum informuje

Ve středu 19. září se ve Vile Lanna konal seminář k 20 letům založení Centra pro otázky životního prostředí (COŽP). Účastníci se shodli na tom, že to byla vynikající příležitost k bilancování, co nového tato instituce za dobu svého působení přinesla, i k diskusi nad tím, kam a jak toto pracoviště Univerzity Karlovy bude směřovat dále.

Na oslavu dvacátého výročí vzniku COŽP byli mj. pozváni rektor UK, prorektor, kvestor, předseda senátu UK, kancléř UK, tiskový mluvčí UK, členové vědecké rady COŽP, členové oborové rady, děkani všech fakult univerzity a ředitelé či jiní zástupci jejích dalších součástí a také představitelé fakulty, se kterou nejvíce spolupracujeme – Fakulty humanitních studií. Hostů v čele s jeho Magnificencí prof. RNDr. Václavem Hamplm, DrSc., se sešlo opravdu hodně. Kromě vynikající přednášky prof. Lubomíra Mlčocha, který uvedl téma životního prostředí do širších souvislostí – a samozřejmě kromě znamenitého prostředí a jídla, za které je třeba poděkovat pořadatelům –, to byla příležitost k bilancování a snad též diskusi nad tím, co dobrého jsme za tuto poměrně krátkou dobu učinili, kam zaměřujeme svou energii nyní a jak pokračovat dál.

Především je nutno říci, čím COŽP je: samostatnou součástí univerzity s poměrně originálním statutem, který zakotvil jeho hlavní poslání – podporovat mezioborový dialog na úrovni národní i mezinárodní.

V době svého vzniku Centrum pro otázky životního prostředí ztělesňovalo diskuse o vizích „lepšího světa“, který se zdál být na dosah, a všeobecné úsilí k němu přirozeně směřovalo; účinná ochrana přírodních zdrojů, přírody a životního prostředí byla a je neodmyslitelnou součástí této vize. Tento idealismus je tak vepsán do základů samotného fungování instituce, která od svého vzniku prodělala velmi dynamický vývoj.

Za dobu existence centra byl idealismus zakladatelů (často bolestně) konfrontován s realitou, tento vývoj však zatím vždy přirozeně vedl k obrodě, proměně environmentálních oborů v nových souvislostech a v kontextu politické situace, a ve výsledku znamenal posílení – nejen co do počtu zaměstnanců (od původních 5 k dnešním zhruba 20), záběru témat, jimiž se zabýváme, ale také (snad) i co se týče kvality práce a jejich výsledků.

Existence COŽP UK vždy těsně souvisela s aktuálním stavem celosvětových diskusí na téma udržitelného rozvoje, které vycházejí z filozofických a etických úvah, pragmaticky však směřují k tvorbě strategií, akčních plánů, hodnocení účinnosti přijatých postupů a reflexi. Obecné strategické rámce (jako byla například Agenda 21, rozuměj pro 21. století, přijatá v roce 1992) bývají rozpracovány do konkrétních opatření, přičemž úlohou vědy bylo vždy přispívat znalostmi o příčinách jevů i možnostech řešení.

Vývoj environmentálních disciplín, které v takovém rámci mají své pevné místo, je ovšem ve srovnání s vývojem jiných vědních oborů značně „urychlen“ – výzkumné otázky i praktické problémy jsou generovány podstatně větší rychlostí, než je možné na ně odpovídat a řešit je. Kromě toho ale tyto odpovědi jsou málokdy jednoznačné a řešení bývají konfliktní či vyžadují hlubší změny v různých sférách společnosti včetně jejího vzdělávacího systému. Dnes se již proto hovoří též o nutnosti transformovat model univerzity jako uzavřené „věže ze slonoviny“ (Ivory Tower) a zajistit její větší otevřenost vůči společenskému dialogu a potřebám, přičemž se staví na přirozené autoritě akademického prostředí a jeho určujícím vlivu při prosazování dlouhodobých společenských zájmů.

Po dvaceti letech můžeme bilancovat, co nového přinesla malá instituce, jejímž původním posláním bylo „vytvářet kapacity“ mimo vlastní institucionální rámec. Vstřícný přístup vůči všem, kteří mají podobně (holisticky – ve smyslu společného, hodnotově utvářeného prostoru) formulované cíle, je nadále rozvíjen, a to v závislosti na dění v oboru, který mezioborovou spolupráci vyžaduje.

V okruhu našeho zájmu se však v několika minulých desetiletích odehrály významné změny, které znamenaly zásadní přehodnocení právě oněch společných principů: pokročilo se od běžně užívaného pojmu životního prostředí, který rozšiřoval pojetí přírody (plně „v kompetenci“ přírodních zákonitostí) o společenskovední hlediska (vliv člověka a jeho odpovědnosti) a byl postupně nahrazen konceptem udržitelného rozvoje.

To pak vedlo od pouhého vyhledávání problémů (řešitelných převážně technicky) k interdisciplinárnímu dialogu (kdy výzkumné otázky měly často původ v potřebě vytvářet společné strategie ať již výzkumné, nebo politické), k širšímu zapojení společenských aktérů do těchto debat o budoucnosti, přičemž se proměnila též role zúčastněných „hráčů“ a také úloha samotné vědy: ve smyslu její větší otevřenosti a demokratizace. V tomto „varném kotlí“ široce vedených diskusí, jejichž významnou dimenzí je starost o budoucnost světa s jeho životodárnými systémy, se zrodily i nové obory

vědecké (například environmentální ekonomie nebo zkoumání indikátorů UR), k jejichž rozvoji jsme měli tu čest také přispět.

Náš institucionální vývoj tak představuje „případovou studii“ vzniku a růstu vědecké disciplíny, jejíž vnitřní dynamika je v tomto případě pohaněna úkoly povahy celospolečenské, a naše historie tak klade zajímavé otázky o propojení vědy a politiky, teorie a praxe; v neposlední řadě je i odrazem vývoje české společnosti a příkladem fungování akademických pravidel v jistém limitním (tedy tradicemi ne plně zajištěném) případě.

Mnohé z těchto změn a milníků vývoje jsme totiž měli možnost zakusit na vlastní kůži, jelikož především pohyby a změny v obecných vzdělávacích strategiích či plánech univerzitních dopadaly s větší silou na malé pracoviště, nechráněné „buffer“ mechanismy, které se dosud nestačily vyvinout. A tak kromě vizí a zcela konkrétních představ o budoucnosti, které souvisely s vývojem podobných pracovišť v zahraničí, zde působily i čistě národně specifické požadavky na kvalitu vědecké práce a výuky, otevírání (či uzavírání) prostoru pro zapojení do akademického prostředí a v neposlední řadě i nutnost financovat svou činnost z vlastních projektových zdrojů.

Zásluhou (někdy těžce držených) svobod akademických se nám daří vyrovnávat nepříznivě působící výkyvy české environmentálně orientované politiky a částečně i prosazovat představy vlastní, a to nejen na půdě univerzity, v mezinárodním společenství vědců našeho oboru, ale i v oblasti politiky udržitelného rozvoje. Aktivně tak utváříme nejen scénu odbornou, ale též se snažíme působit na českou společnost ve smyslu pěstování úcty k jistým hodnotám, a to především v zájmu ochrany životodárných zdrojů přírody a zajištění potřeb budoucích generací.